

הזהו האדם? | בנימין זינגר תגובה ל'האם עוד אנשים אנחנו'

בפתח הדברים אגיד שאני מזדהה עם החלוקה העקרונית של 'איש הישראלי' לשני מרחבים – האנושי והיהודי. עם זאת, בעיני, הקפיצה שאריאל עושה בין החלוקה הזו ובין מסקנתו הסופית היא גדולה וכלל לא פשוטה.

כפי שאריאל מזכיר, ר' שמעון שקופ שואל מניין לנו החיוב לקיום 'דרך ארץ'; התשובה המובאת היא שתוקף החיוב נובע מאותו מקום שממנו מגיע התוקף לקיום התורה. בנקודה זו אני רוצה להתעכב: מהי השקפת העולם שנדרשת בשביל לקבל את התורה? על מנת להימנע מדיונים תיאולוגיים, שלא כאן מקומם, ננסה ללכת על הגדרה מינימליסטית: ראשית, האדם צריך להאמין שיש א-לוהים. בנוסף, הוא נצרך להאמין שא-לוהים מצווה את האדם. או במילים אחרות: האדם עומד אל מול א-לוהים ונדרש לעשות את רצונו.

אל מול הדברים האלה, נבחן כעת את החלק השני של 'איש הישראלי' - את החלק האנושי שבו, ונשאל: מהן ההגדרות שצריכות להוביל את שיקוליו בחיים? האם נעלה על דעתנו, שאדם שעובד לפי הכרע שכלו ישכח את הא-לוהים העומד עליו ומצווה אותו לעשות את רצונו? האם נעלה על דעתנו שאדם כזה ינסה לחיות 'קיום א-אידאולוגי'? שינסה להיות עובד ה' רק 'במשרה חלקית'? הרי זהו אותו אדם שהחליט שהוא מוסר נפשו לקיום התורה, ואפילו במצוות שעליהן 'ייהרג

וכל יעבור, וכל זה בשביל רצונו של א-לוהים. איך אפשר להעלות על הדעת, שאדם זה יחיה מרחבים לא אידאולוגים, ויתרה מזאת, יחווה את החיים האלו כאידאולוגיה?

אמנם, חיים כאלו לא ייתנו מקום ל'שגשוג של הטריוויאלי', אך חובת ההוכחה היא על הטריוויאלי ולא על עבודת ה'. האם הטריוויאלי משמעותי מספיק כדי שהאדם יפסיק ממלאכת הקודש בה הוא עוסק לשם סידור פרחים? בעיני התשובה היא לא.

מתוך דברים אלה, אני רוצה לגשת לשאלה עמה נפגשים אנשים המחליטים להקדיש את חייהם לעבודת ה' אינטנסיבית, תוך התמסרות גדולה בהרבה מן 'המצווה עליהם' ו'המצופה מהם'. אנשים אלו נשאלים לא פעם "מי בקש זאת מידכם"?

מתוך הדברים של אריאל אני יכול להסביר ש'קומת האדם' היא זו שבקשה זאת מידם. האדם השואל את עצמו אודות העולם והקיום ומגיע למסקנה שחיו מוקדשים לעבודת ה', לא עושה את זה מתוקף יהדותו - שלא מחייבת אותו בעיסוק אינטנסיבי כל כך - אלא מתוך שהוא מכיר בהכרעת השכל שזו הדרך בה ילך. במילים אחרות, אני מסכים עם המהלך של אריאל - אך בעיני צריך לקחת אותו למקום הרבה יותר אידאולוגי והרבה יותר מתמסר.

*

זוהי ההנחה הבסיסית שלי. מתוך הדברים האלו אני רוצה לגעת בכמה נקודות נוספות.

ראשית, גם אם ניתן היה לבסס מוסר חילוני לגמרי, לא ברור לי מדוע לאדם דתי המאמין שא-לוהים רוצה (באופן כזה או אחר) משהו מהעולם, יהיה אינטרס ללכת דווקא אחרי אותו מוסר חילוני ולא אחרי מה שנתפס אצלו כנכון מתוך שיקוליו הנובעים מהפרספקטיבה הדתית שלו.

שנית, אינני מבין מהו האינטרס לקרוא "את מה שהעולם קורא בדרך הארץ של העולם". מדוע דרך העולם נתפסת כדבר כל כך משמעותי? הרי דרך כל העולם היא גם זו שלא קוראת ספרות וצועקת קללות במשחקי כדורגל, או יושבת על הברזלים ומפצחת גרעינים. אני בכוונה נוקט את הדוגמאות האלו, כי את הספרות קל לקחת מ'דרך הארץ של העולם': היא קרובה לעולם הרוח. אך שאלה אחת צריכה להישאל: האם נלך בדרך זו גם במקומות הפחות מעודנים?

לעניות דעתי, גם אריאל לא יטען שהתשובה לכך היא כן. ממילא נצטרך תמיד לשאול מה אנחנו לוקחים ומה לא. התשובה אינה יכולה להיות הלכתית בלבד, שכן ההלכה לא נוגעת בכל התחומים האלה; מוכרח הדבר, שנצטרך לפנות אל מערכת הערכים שלנו ולשאול כיצד אנו רוצים לראות את עולמנו. ממילא אנחנו נדרשים לשאלת רצון א-לוהים, ובכך אנחנו נקלעים לאותו סבך אידאולוגי ממנו ניסה אריאל כל כך לברוח.

*

עד כאן הגבתי בכלי הדיון שאריאל עצמו פיתח. בשלב זה ארצה להוסיף נדבך נוסף, על בסיס מה שאני מבין כאחד מהקונפליקטים המרכזיים בחסידות. אחת מהנקודות החשובות בתוך החסידות היא האמירה ש"מלא כל הארץ כבודו", או במינוח אחר – הצמצום אינו כפשוטו. א-לוהים מתגלה - או יכול להתגלות - בכל פרט ופרט. המשמעות העולה מכך מבחינת החסידות היא, אם ניתן להכליל, שעל האדם לעבוד כדי להראות את זה. אם כך, עבודת ה' שינתה את נקודות הכובד שלה: חל מעבר מדגש על 'קיום מצוות' לדגש על 'עבודת ה''. מתוך דברים אלה נצרכה החסידות לתהות על מקומן של המצוות בתוך המערך, שכן אם "בכל דרכיך דעהו" - מדוע להצטמצם למערכת מצוות אחת? אני לא רוצה להיכנס לתשובות שניתנו בחסידויות השונות, אלא רק להראות שנוצרה פה הבחנה. ישנה קומה של עבודה שהיהודי מחויב בה מעצם המבנה של העולם (או בשפה שלנו, שכנראה שהחסידים לא היו מזדהים אתה, 'קומת אדם'), ועל גביה קיימת מערכת של מצוות היוצרת השלמה לקומה הזו.

כך אני תופס גם את היחס בין קומת האדם שאריאל דיבר עליה לבין קומת היהודי. מבחינתי, קומת האדם צריכה לגשת לעולם כאל קליפת נגה (כמו שמאריך לבאר אדמו"ר הזקן בתניא, ובמקומות רבים נוספים). פירוש הדבר הוא שכל פעולה של אדם בעולם יכולה להישפט לחסד או לשבט בהתאם לכוונת האדם. לדוגמא, אם האכילה נעשתה ממניעים של עבודת ה', אזי האכילה תיכלל בקדושה; אך אם לא היא תיכלל בשלוש קליפות הטמאות. במילים אחרות, כל פעולה היא הרת גורל כיוון שהיא גוזרת את השאלה – האם מדובר בפעולה שתעלה את המציאות או תפגום בה חלילה. אין כאן מקום לסתמי, שכן הסתמי הוא דבר לא מכוון. אם הוא לא מכוון, הוא בהכרח הורס. על גבי הקומה הזו צריך לשאול מהו המקום של 'קומת היהודי' אבל זה דיון נפרד.